

It was the second time he'd signed up for one of my courses. He attended every lecture. He asked questions.

Translated by Tanya Breslin Zaharchenko

Друкується з дозволу автора та перекладача.

Джерело: <https://publicseminar.org/essays/different-people/>

Andrei Krasniashchikh
V. N. Karazin Kharkiv National University
Different People

Kharkiv in north-east Ukraine is the second-largest city in the country after Kyiv. It's also the only city that has been shelled continuously since the Russian invasion started on 24 February.

Andrei Krasniashchikh, a leading Ukrainian writer, called Kharkiv home for years – but on 21 March, 2022 he finally left the city, fleeing with his elderly parents. His wife, daughter, mother-in-law and their cat had left four days earlier. They joined close relatives in the city of Poltava. That central Ukrainian city is now home to tens of thousands of displaced persons, who live in school gyms and assembly halls, kindergartens or apartments if they can find one.

Compared to Kharkiv, Poltava is “paradise” – almost a peaceful life.

The only reminders of the war are the howling of air raid sirens several times a day, as well as huge queues for humanitarian aid. Here, Krasniashchikh writes about his experience as an internally displaced person.

Яковенко Є. А.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Белімова Т. В.
<https://doi.org/10.33989/pnpu.791.c3310>

“Різдво тривоги і сподівань”: фіксування досвіду війни в різдвяній прозі

3 лютого 2025 року в Києві відбулася презентація збірки різдвяних оповідань “Різдво тривоги і сподівань”. Це видання про сучасне українське Різдво під час російсько-української війни. Авторка ідеї – письменниця, доцентка кафедри історії української літератури, теорії літератури і літтворчості Тетяна Белімова. Єва Яковенко, студентка ОП “Літературна творчість, українська мова та література й англійська мова” 4 курсу, виступила не тільки однією з учасниць, а й редакторкою та упорядницею збірки (Яковенко, 2025b).

До книжки увійшли оповідання чотирнадцятьох авторів із різних регіонів України, як західних, так і східних. До того ж один із авторів Давид Тищенко – військовослужбовець, зараз перебуває на фронті. Віковий діапазон учасників й учасниць також доволі широкий: наймолодший авторці 16 років, а найстарший – 57 (Плакіна, 2025).

Збірка була видана в межах спеціальної програми та за фінансування Київської міської адміністрації. Ідеться про абсолютно новий підхід до творення різдвяної прози. Різдвяні оповідання переважно розказують про солодощі, ялинки, пригоди, різдвяне диво. Тут було відтворене те Різдво, яким воно є наразі в Україні – із обстрілами, блекаутами, самотністю і т.д.

Кожен із авторів описав цілком різні досвіди в умовах війни. В оповіданнях описано окупацію, полон, перебування на фронті, сум за тими, хто зараз воює. Однак і в кожній історії говориться про щедрість, підтримку, любов і турботу українців одне про одного в такі нелегкі часи. Деякі з оповідань є навіть автобіографічними.

Чому ж власне люди мають потребу записувати свої історії? Причини різні. Дехто робить так для того, щоб передати отриманий досвід майбутнім поколінням. У ХХ та ХХІ століттях після пережитих масових трагедій (дві світові війни, Голокост, Голодомор і т.д.) для людей стало важливим збереження колективної та індивідуальної пам'яті. Особливо актуальним це питання є в Україні, оскільки багато спогадів було замовчано, пригнічено, або ж просто вилучено з історичної пам'яті народу. Взагалі фіксування подій війни та результати травми почали активно описувати в українській літературі із 2014 року (Романенко, 2021). Тому зараз, як ніколи, усвідомлюючи важливість фіксування подій сучасної війни як із погляду її глобального значення, так і з погляду значення для окремої особистості, люди намагаються зберегти той досвід, що переживають.

І врешті-решт третьою причиною для записування історій є пропрацювання травми. Український психолог та психоаналітик Роман Кечур говорить про те, що людина постійно повертається свідомістю в момент травмування й переживає травму заново “з надією, що ми її подолаємо” (Кечур, 2022), що результат наступного разу буде інакшим. Зигмунд Фройд же говорить, що повернення до травми може відбуватися і з метою переосмислення досвіду.

Щодо письма як методу осмислення та пропрацювання травми Олена Романенко пише: *“Текстуалізація травми – особливий досвід, який пов'язаний зокрема й із заповненням пропусків і розривів, утворених унаслідок пережитого, та фіксуванням цього досвіду в пам'яті”* (Романенко, 2021). Цю ж тему досліджує і соціальний психолог Джеймс Пеннебейкер, котрий вважає, що ословеснення травми наодинці із самим собою знижує рівень кортизолу (гормону стресу) в організмі й одночасно допомагає психологічно, коли ми проговорюємо пережите. Репрезентацію травми через письмо вивчає й Кеті Карут. Вона стверджує, що *“оповідь про травматичні події – це завжди історія рани, яка кричить, звертається до нас у спробі розповісти нам про реальну правду, якої інакше немає”* (Caruth, 1995).

Як приклади опису травматичних подій, можна навести уривки зі збірки “Різдво тривоги і сподівань”. Скажімо, оповідання двадцятип'ятирічного військовослужбовця Давида Тищенка про перебування на фронті під назвою “Не плач, Боже”: *“Тут був дитячий садок. Не бачиш. Я також. Тут був парк. Здається. Тут був пам'ятник Шевченку. А тут церква. Твоя церква. Тут на*

Різдво збиралися люди. Молилися. Святкували Твоє народження. Чому Ти їх не зберіг. Ні людей. Ні церкви. Нікого. Невже Ірод сильніший від Тебе? Боже. Ти ж Всемогутній. Де ж Твоя сила? Де ж Твій гнів? Де це все. Де. Це. Все. Ні. Боже. Не плач. Не плач. Бо і я зараз заплачу” (Яковенко, 2025а, с. 42).

Одна з авторок описала й досвід утрати батька на війні. Це оповідання Діани Григор’євої “Зіркове сяйво Різдва”: *“На кілька хвилин я задумалась, але мої роздуми обірвав дзвінок маминого телефону. З її погляду все було зрозумілим. На небі з’явилась друга зірочка – мій тато. Він поповнив ряди небесного війська. Дива не сталося”* (Яковенко, 2025а, с. 97).

Прикладом досвіду вступу до армії є оповідання Миколи Бурмек-Дюрі “Різдво-диво”:

*“– Я іду до армії, – зголосився я.
– Білий..! – занепокоїлася Сіндія.
– Сестро, маю там бути.
– А як уб’ють, – насторожилася юна ромка.
– Сестро, я не знаю якої крові, ким є; у таборі – чужий, і тому смерті не боюся”* (Яковенко, 2025а, с. 65-66).

Роман Кечур у своїй статті “Травми минулого і безпека майбутнього” стверджує, що Україна фактично застрягла у травмі. *“Коли ми говоримо про українську історію, ми весь час говоримо про наші поразки: ми героїчно боролися і героїчно програли. Створивши таку націю, ми приречені програвати”* (Кечур, 2022). Психоексперт згадує битву під Крутами, Іловайськ, Дебальцево. Сюди ж можна додати мученицькі життя українських творців, які діяли проти радянської влади, і були вбиті її ж руками. Героїчно боролися, героїчно програли.

На момент початку повномасштабного вторгнення вже усталився такий міф України, як країни-мучениці, що страждає та врешті-решт програє. Таке постійне прокручування травми зазвичай призводить до депресії, радше ніж до її подолання. Тому Роман Кечур радить перетворити травму на досвід. Саме цього зараз намагається досягти сучасна українська література і зокрема збірка оповідань “Різдво тривоги і сподівань”. Так, переважно описується катастрофічний вплив цієї війни на українців. Однак кожен автор завершує своє оповідання вірою в перемогу, єдністю українського народу та створенням позитивного образу щасливої незалежної України. Моделюючи реальність перемоги, ми створюємо для України новий міф – міф перемоги та справедливості.

Як Україна зараз перебуває у стані абсолютно нового виду війни – гібридної, так і література з’являється абсолютно нова. Якщо із попередніх війн ми маємо доволі мало записаних свідчень очевидців, то зараз українські письменники надзвичайно плідно працюють над збереженням пам’яті та підвищенням обізнаності про цю війну. Певно, такої кількості літератури на тему окупації та війни ні в Україні, ні у світі ще не було.

Література

- Кечур, Р. (2022). *Травми минулого і безпека майбутнього*. Відновлено з <https://zbruc.eu/node/113118>
- Плакіна, О. (2025) “Різдво тривог і сподівань”: у Києві презентували збірку оповідань 14 авторів. *Вечірній Київ*. Відновлено з <https://vechirniy.kyiv.ua/news/108262/>
- Романенко, О. (2021). Феномен травматичного письма (Олександр Терещенко “Життя після 16:30”). *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 27 (2), 42-50.
- Яковенко, Є. (2025a). *Різдво тривог і сподівань: збірник оповідань*. Київ: Артіль.
- Яковенко, Є. (2025b). 3 лютого у Києві відбулася презентація збірки. Відновлено з <https://www.facebook.com/share/p/1Xss7Z16qn/>
- Caruth, C. (1995). *Unclaimed Experience: Trauma, Narratives and History*. Johns Hopkins University Press.

Yeva Yakovenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv

The Christmas of Worries and Hopes: Recording the War Experience in Christmas Prose

This article examines the importance of writing as a method of working through trauma and preserving collective and individual memory in Ukrainian literature. This is set in the context of the current Russian-Ukrainian war using the example of the collection of war Christmas stories The Christmas of Worries and Hopes. The article also raises the issue of creating a new myth of Ukraine.

Key words: *trauma, traumatic experience, writing, war, occupation, psychology, collection of stories, literature, myth.*